

security in the first place are the internal resources of the enterprise. Therefore, the study of the influence of factors of the internal environment on the functioning of the system of economic security is one of the priorities of the development of theory and the development of practical recommendations in the field of economic security.

Purpose. The purpose of the article is to identify and consider the factors of the internal environment of the enterprise that affect the functioning of the enterprise's economic security system.

Methods. Analysis, synthesis, theoretical generalizations, graphic method.

Results. High results in the work can be obtained only if the company will create a calm, friendly and creative atmosphere. All conditions for the improvement of qualification and career growth of employees have been created. An effective system of encouragement for good work, development and introduction of innovations has been introduced.

Originality. The article examines the influence of the internal environment on the system of economic security of the enterprise.

Conclusion. In today's environment, in order to ensure the economic security of an enterprise, it is necessary to create an effective system of integrated counteraction to existing and possible threats. The basis of such an enterprise's economic security system should be its own resources. Internal resources of the enterprise are components of its internal environment.

The internal environment is complex and ambiguous in terms of ensuring economic security. Its main feature is that, on the one hand, it concentrates significant resources for the development of the enterprise and the provision of its economic security, and on the other hand, it can form a serious threat to its activities.

Keywords: internal environment, enterprise, threats, economic security, economic security system.

Одержано редакцією: 28.04.2017
Прийнято до публікації: 10.05.2017

УДК 336.71

ЗАЧОСОВА Наталія Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри менеджменту та економічної безпеки,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна;
КУЦЕНКО Дмитро Миколайович,
магістрант кафедри менеджменту
та економічної безпеки, Черкаський національний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Конкретизовано сутність та змістове наповнення поняття фінансової безпеки держави. Під фінансовою безпекою держави пропонується розуміти такий стан фінансових ресурсів і можливостей країни, що формуються у її фінансовій системі або залучаються до неї ззовні, що дозволяє забезпечити реалізацію фінансових інтересів її учасників і держави в цілому шляхом гарантування захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, що можуть завадити ефективному їх (ресурсів і можливостей) використанню у різних сегментах фінансової системи. Окреслено перелік державних органів і структур, які прямо або посередньо чинять вплив на стан фінансової безпеки держави та встановлено їх роль та значення у процесі забезпечення фінансової безпеки України. Запропоновано засади регулювання фінансової безпеки України шляхом контролю діяльності фінансових установ. Надано перелік особливостей сучасного стану державного регулювання фінансової безпеки України.

Ключові слова: фінансова безпека держави, регулювання, фінансові установи, економічна безпека, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Рада безпеки і оборони України, Рада з фінансової стабільності.

Постановка проблеми. Значимість фінансової безпеки країни для її економічного розвитку, стабільного функціонування суб'єктів господарської діяльності, у тому числі фінансових установ, та досягнення належного рівня добробуту кожного громадянина важко переоцінити. Фінансові кризи, що відбуваються у загальносвітових масштабах, чинять негативний вплив і на фінансові системи окремих держав, що свідчить не лише про відкритість їх економік, до чого вони так відчайдушно прагнуть, але і про нездатність владних структур забезпечити стан фінансової безпеки країни, досягнення якого стало б суттєвою перешкодою до розвитку деструктивних посткризових явищ на теренах національних економік. Внутрішні фактори, як політична криза в Україні 2014 р., також слугують «лакмусовим папірцем» для виявлення слабкостей у системі захисту державних, корпоративних і приватних фінансів від наявних і ймовірних загроз їх цілісності та ефективному використанню. І якщо збереження особистих фінансів і ресурсів суб'єктів господарської діяльності можна вважати завданням їх власників і користувачів, то забезпечення усієї фінансової системи, мінімізація принаймні внутрішніх загроз для нормального функціонування всіх її учасників, і у першу чергу фінансових установ як фундаментальних суб'єктів її побудови – це місія національного рівня. Саме тому задача забезпечення високого рівня фінансової безпеки держави на прикладному рівні потребує у сучасних нетривіальних умовах економічного та політичного неспокою належного науково-методологічного підґрунтя, що робить обрану для дослідження тему актуальною та такою, що назріла у часі. Окремо належить підкреслити необхідність забезпечення економічної безпеки фінансових установ, оскільки у великій мірі саме від їх ефективної діяльності залежить рівень фінансової безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Належить відмітити, що наукових праць, які б стосувались саме державного регулювання, управління, нагляду, контролю стану фінансової безпеки держави налічується небагато. Широкий спектр наукових праць пов'язаний із різними аспектами конкретизації поняття та спробами надання пропозицій щодо забезпечення фінансової безпеки України. Встановимо вектори, якими рухалась останнім часом наукова думка щодо розгляду проблем фінансової безпеки держави. Так, Архірейська Н. В. розглядає основні напрямки забезпечення фінансової безпеки України [1], Васюк М. конкретизує роль фінансового моніторингу для забезпечення фінансової безпеки України [2], Власюк О. С. визначає забезпечення фінансової безпеки як пріоритет модернізації фінансової політики України [3], Денисюк О. В. розглядає зростання ролі державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки України, а також уточнює механізми державного регулювання банківської сфери в інтересах забезпечення фінансової безпеки України [4, 5], Дмитренко Е. С. вивчає проблеми правового регулювання повноважень органів Державної податкової служби України у сфері забезпечення фінансової безпеки держави [6], Жабинець О. Й. встановлює вплив інструментів державного регулювання на фінансово-економічну безпеку страхового ринку України в сучасних економічних умовах [7], Желябін В. О. проводить оцінку ефективності державного управління з критеріями фінансової безпеки України [8], Кануннікова О. Р. досліджує правові аспекти фінансової безпеки України, конкретизує реалії і перспективи децентралізації у цьому контексті [9]. Таким чином, можна вести мову про недостатню кількість наукових праць вітчизняних вчених, присвячених питанню визначення особливостей державного регулювання фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ як суб'єктів її забезпечення.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є визначення особливостей державного регулювання фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ як суб'єктів її забезпечення. Для успішного досягнення поставленої мети необхідним є вирішення ряду важливих завдань:

- по-перше, конкретизувати сутність і змістове наповнення поняття фінансової безпеки держави;
- по-друге, окреслити перелік державних органів і структур, які прямо або посередньо чинять вплив на стан фінансової безпеки держави та рівень економічної безпеки фінансових установ, і встановити їх роль і значення у процесі забезпечення фінансової безпеки України;
- по-третє, систематизувати особливості державного регулювання фінансової безпеки України і рівня економічної безпеки фінансових установ, і виявити перспективні вектори для оптимізації цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальнодоступних джерелах інформації можна зустріти таке визначення економічної безпеки: це область наукового знання, в рамках якої вивчають стан економіки, при якому забезпечується досить високий і стійкий ріст економічних показників; ефективне задоволення економічних потреб; контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях. Пропоноване визначення є спробою узагальнення розуміння явища економічної безпеки шляхом синтезу одразу кількох наукових підходів до конкретизації досліджуваної категорії: захисного, регулятивного, стейтвого, тощо. У Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277 від 29 жовтня 2013 року, фінансова безпека визначається як стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [10]. Один із фундаторів безпекознавства, Барановський О. відзначає, що фінансова безпека має розглядатися як ступінь захищеності фінансових інтересів; рівень забезпеченості суб'єктів усіх рівнів управління фінансовими ресурсами; стан складових фінансового ринку; якості фінансових інструментів і послуг; стан фінансових потоків в економіці, що дозволяє вважати її одним з найважливіших системоутворюючих елементів економічної безпеки держави [11]. З позицій багатостороннього підходу, зазначає Мелих О., фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; певний рівень фінансової незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стає економічне зростання [12, с.267-268]. Не применшуючи здобутків знаних вчених, та беручи їх до уваги, під фінансовою безпекою держави пропонуємо розуміти такий стан фінансових ресурсів і можливостей країни, що формуються у її фінансовій системі або залучаються до неї ззовні, що дозволяє забезпечити реалізацію фінансових інтересів її учасників і держави в цілому шляхом гарантування захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз, які можуть завадити ефективному їх (ресурсів і можливостей) використанню у різних сегментах фінансової системи.

Державне регулювання фінансової безпеки України, у тому числі і економічної безпеки фінансових установ, здійснюється у чітко визначеному законодавством правовому полі. В Україні розробляються три види державних концептуальних документів: концептуальний документ вищого рівня – Концепція (Основи) національної безпеки України; концептуальний документ першого рівня – Стратегія національної безпеки України; концептуальні документи другого рівня – стратегії (доктрини) по складових (аспектах) державної політики. Всі вони містять систему факторів, дій і заходів, що стосуються забезпечення фінансової безпеки як складової економічної і національної безпеки держави.

До державних установ, які виконують функції нагляду та регулювання діяльності на фінансових ринках, а отже, можуть вважатись суб'єктами регулювання фінансової безпеки на макрорівні, та економічної безпеки фінансових установ на мікрорівні, належать:

- Кабінет Міністрів України;

- Рада національної безпеки і оборони України;
- Рахункова палата України;
- Національний банк України;
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- Державна фіскальна служба України;
- Державна казначейська служба України;
- Фонд державного майна України;
- Антимонопольний комітет України;
- Державна служба фінансового моніторингу України;
- інші державні установи.

На стан саме фінансової безпеки держави та економічної безпеки професійних учасників фінансової системи найбільший вплив мають такі структури, як Рада Національної безпеки і оборони України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України та Національний банк України. Інші державні органи можуть частково виконувати функції регулювання безпеки фінансового ринку та фінансової системи в цілому (Міністерство фінансів України, Антимонопольний комітет України, Державна служба фінансового моніторингу України).

Розглянемо вектори діяльності основних суб'єктів державного регулювання фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ більш детально.

Рада національної безпеки і оборони України (РНБО України) є координаційним органом із питань національної безпеки і оборони при Президентові України. РНБО України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони [13]. Таким чином, ця структура є домінантним органом у системі національної, а отже, і фінансової безпеки. Для регулювання стану економічної безпеки на мікро і макрорівнях у структурі апарату РНБО України передбачено існування Служби з питань економічної, соціальної та енергетичної безпеки. Однак, окремого підрозділу для регулювання фінансової безпеки наразі виявлено не було; цією складовою національної безпеки опікується служба економічної безпеки.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) впливає на стан фінансової безпеки України одразу з двох напрямів. По-перше, вона безпосередньо регулює діяльність тих учасників фінансової системи, що створені у формі акціонерних товариств. По-друге, здійснюючи контроль діяльності учасників фондового ринку, НКЦПФР у певній мірі захищає фінансові установи від ризиків інвестування активів у об'єкти або бізнес-структури, які не заслуговують довіри та можуть стати причиною втрати фінансовими установами власних ресурсів, що матиме негативний вплив і на стан фінансової безпеки держави в цілому.

Метою регуляторної діяльності НКЦПФР є вдосконалення та підвищення ефективності державного регулювання на фондовому ринку, сприяння реалізації єдиної державної політики з питань емісії та обігу цінних паперів, захист прав інвесторів та інших учасників фондового ринку, а отже, підтримка високого рівня фінансової безпеки України перебуває в числі інтересів НКЦПФР [14].

Векторами діяльності НКЦПФР, що сприяють меті досягнення високого рівня фінансової безпеки держави, є наступні: регуляторна діяльність; ліцензійна діяльність; підготовка і сертифікація спеціалістів; реєстрація емісій цінних паперів; моніторинг учасників фондового ринку; аналіз річної звітності учасників фондового ринку; фінансовий моніторинг; слідкування за правозастосуванням на ринку цінних паперів; надання розпоряджень стосовно випусків цінних паперів; контрольно-ревізійна діяльність; контроль стану корпоративного управління, пруденційний нагляд, тощо.

Розглянемо основні напрями діяльності НКЦПФР, що мають найбільший регуляторний вплив на рівень фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ більш детально. НКЦПФР здійснює державне регулювання і нагляд у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму відносно фондових бірж, компаній з управління активами та інших фінансових установ – професійних учасників фондового ринку (окрім банків). Контрольно-ревізійна діяльність НКЦПФР полягає у проведенні перевірок учасників фондового ринку та застосуванні санкцій, передбачених законодавством, у разі виявлення порушень. Позитивною тенденцією у роботі НКЦПФР при здійсненні контрольно-ревізійної діяльності є виявлення прогалин в законодавстві про цінні папери, колізій норм права, практичних ситуацій щодо негативних дій учасників ринку цінних паперів, які потребують їх усунення шляхом прийняття відповідних норм, законодавчого врегулювання та/або внесення змін і доповнень відповідно. Таким чином, здійснюється позитивний вплив на стан фінансової безпеки України, а також стан економічної і фінансової безпеки професійних учасників фінансового ринку, зокрема, його фондового сегменту.

Моніторинг діяльності учасників фондового ринку здійснюється з метою забезпечення реалізації функцій НКЦПФР щодо контролю за учасниками фондового ринку. Моніторинг дозволяє виявити фінансові установи, діяльність яких є нестабільною або порушує вимоги існуючого законодавства.

НКЦПФР здійснюється взаємообмін інформацією із органами державної влади відповідно до укладених із ними угод. Зокрема, у сфері моніторингу НКЦПФР співпрацює із рештою органів національної безпеки, перелік яких було подано вище [14].

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) може впливати на стан фінансової безпеки України у рамках своєї стратегічної діяльності, зокрема, шляхом конкретизації економічних інтересів фінансових установ і загроз їх діяльності у стратегіях розвитку України. Крім того, Нацкомфінпослуг здійснює регуляторну діяльність, і під неї підпадають усі фінансові установи, а не лише акціонерні товариства та учасники фондового ринку, як у випадку з НКЦПФР [15]. Одним із напрямів роботи Нацкомфінпослуг, що може мати позитивні результати для стану фінансової безпеки держави та економічної безпеки фінансових установ, є впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та сприяння підвищенню рівня фінансової грамотності населення України, що, у перспективі, спонукатиме громадян до більш активного використання фінансових продуктів і послуг, на яких спеціалізуються фінансові установи, а це, в свою чергу, суттєво розширить їх клієнтську та ресурсну бази та стимулюватиме потік фінансових надходжень до фінансової системи держави.

НБУ є основним регулятором діяльності такого виду фінансових установ, як державні та комерційні банки. Його зусилля, спрямовані на управління економічною безпекою банків, стабілізують стан усієї банківської системи, у якій, у різні моменти часу та з різною метою, обертаються капітали усіх інших видів фінансових установ, суб'єктів господарювання, переважної більшості фізичних осіб; бюджетні кошти, тощо. До інструментів або процедур, що застосовуються НБУ з метою регулювання стану економічної безпеки фінансових установ у контексті забезпечення фінансової безпеки держави, варто віднести:

- економічні нормативи банківської діяльності – норматив мінімального розміру регулятивного капіталу, норматив адекватності регулятивного капіталу, норматив миттєвої ліквідності, норматив поточної ліквідності, норматив короткострокової ліквідності, норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, норматив великих кредитних ризиків, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, норматив

інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, норматив загальної суми інвестування [16];

- ліцензування банківських операцій;
- процентні ставки, за якими Національний банк України надає кредити комерційним банкам (офіційна облікова ставка, ставка рефінансування, ломбардна ставка);
- норма обов'язкових резервів банків;
- пряме обмеження розмірів банківських кредитів;
- регламентація умов видачі конкретних видів кредитів;
- періодичні перевірки банків;
- введення тимчасових адміністрацій до проблемних банків із метою відновлення їх платоспроможності, тощо.

Доцільність використання цих інструментів і конкретний напрям їх застосування залежать від того, у яких саме умовах функціонують банківські установи, та які види ризиків є для них притаманними. Деякі з них, наприклад, контроль за дотриманням економічних нормативів, здійснюється постійно і не залежно від стану банківської системи та характерних для неї загроз.

Ще одним діючим органом, що має регуляторний вплив на стан фінансової безпеки держави та стан економічної безпеки усіх учасників фінансової системи, у тому числі, фінансових установ, є Національне антикорупційне бюро України – новий орган у правоохоронній системі України, створений після Революції Гідності для очищення влади від корупції заради побудови та розвитку успішного суспільства та ефективної держави (Утворено Указом Президента України № 217/2015 від 16 квітня 2015 р.). Основне завдання Національного антикорупційного бюро України – попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами, а також запобігання вчиненню нових [17]. Національне антикорупційне бюро України є членом ЕРАС (European partners against corruption) – Європейські партнери проти корупції – мережі європейських антикорупційних організацій, що об'єднує понад 60 антикорупційних організацій та органів контролю за поліцією країн-членів Ради Європи [18].

На міжнародному рівні питаннями регулювання стану фінансової безпеки на макрорівні опікуються такі структури: Рада з фінансової стабільності (FSB – Financial stability board), Міжнародний Валютний Фонд (МВФ), Світовий банк, Базельський комітет з питань банківського нагляду, Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності, тощо.

FSB сприяє міжнародній фінансовій стабільності, і виконує це завдання шляхом координації зусиль національних органів влади, що діють у фінансовій сфері, і міжнародних органів зі встановлення стандартів, оскільки вони працюють у напрямку розвитку дієвих політик регулювання, нагляду та інших напрямів функціонування фінансового сектора. FSB сприяє формуванню рівних умов для фінансового розвитку шляхом заохочення узгодженого слідування стандартам і політикам в усіх секторах і юрисдикціях. FSB, діючи через своїх членів, прагне до зміцнення фінансових систем і підвищення стабільності міжнародних фінансових ринків. Функції, які виконує FSB, є наступними:

- оцінювання рівня вразливості світової фінансової системи, а також виявлення та аналіз, на своєчасній і постійній основі в рамках макропруденційного нагляду, регуляторних та інших заходів, необхідних для усунення цих вразливостей, і контроль їх результатів;
- сприяння координації та обміну інформацією між органами, що відповідають за фінансову стабільність;
- моніторинг і консультування з питань розвитку ринкових тенденцій і їх наслідків для регуляторної політики;
- моніторинг і консультування щодо дотримання норм і стандартів;
- проведення спільних стратегічних оглядів міжнародних стандартів різним державним органам задля налагодження та координації їх роботи по розробці політики з метою

забезпечення своєчасної, скоординованої діяльності, орієнтованої на пріоритети фінансової стабільності;

- формування принципів для створення і підтримки наглядових колегій;
- співпраця з МВФ для проведення заходів оповіщення про небезпеку;
- сприяння запровадженню стандартів і рекомендацій щодо політики за допомогою моніторингу, експертної оцінки та розкриття інформації у сфері фінансової стабільності [19].

Співробітництво вітчизняних органів національної безпеки з міжнародними організаціями вважаємо необхідним етапом побудови механізму ефективного державного регулювання фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ як суб'єктів її забезпечення. Засади регулювання фінансової безпеки шляхом через механізми контролю за рівнем економічної безпеки фінансових установ унаочнено на рис. 1.

Результати проведеного дослідження дозволяють визначити особливості державного регулювання фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ:

- відсутність нормативно-правового забезпечення регулювання стану фінансової безпеки на макрорівні та економічної безпеки на мікрорівні; положення існуючого правового поля націлені на регулювання економічної безпеки держави;
- відсутність закріплених у довгострокових документах стратегічних орієнтирів забезпечення фінансової безпеки країни та економічної безпеки фінансових установ;
- наявність одразу кількох регуляторів стану фінансової системи, що подекуди дублюють функції одне одного та функціонують неефективно;
- відсутність періодичного моніторингу стану фінансової безпеки України із обов'язковою її оцінкою у динаміці у відповідності до визнаних на державному рівні методик із врахуванням оцінки рівня економічної безпеки фінансових установ;
- інформаційна закритість регуляторів фінансового ринку та фінансової системи щодо результатів їх роботи по забезпеченню фінансової безпеки держави та економічної безпеки фінансових установ;
- недосформованість апарату регулювання, нагляду та контролю за станом фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ.

Перші кроки щодо модернізації процесу державного регулювання фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ як суб'єктів її забезпечення уже зроблено. Так, оскільки нині перед Україною постає нагальне завдання створення адекватної сучасним вимогам системи попередження про наближення стану фінансової небезпеки, розроблення системи заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки держави, зокрема в кризових умовах, Президент України Петро Порошенко своїм указом № 170/2015 створив Раду з фінансової стабільності. Її мета – забезпечення своєчасного виявлення і мінімізації ризиків, що загрожують стабільності банківської і фінансової системи держави. Рада утворюється у складі голови Національного банку України, міністра фінансів, голови Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, голови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, директора-розпорядника Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, заступника голови НБУ, визначеного головою НБУ, заступника міністра фінансів, визначеного міністром фінансів, які беруть участь у її роботі на громадських засадах [20]. Основними завданнями Ради є:

- обмін інформацією та своєчасне виявлення поточних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз і системних ризиків для забезпечення фінансової стабільності й мінімізації їх негативного впливу на фінансову систему держави;
- узгодження упереджувальних заходів і заходів швидкого реагування (антикризовий менеджмент) за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, які загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи держави. Створення такого органу, безперечно, відповідає вимогам часу, та справить позитивний вплив на стан економічної безпеки фінансових установ, а у підсумку – і на стан фінансової безпеки України [20].

Рис. 1. Засади регулювання фінансової безпеки України шляхом контролю за рівнем економічної безпеки фінансових установ
(Складено автором)

Розглянувши вектори діяльності органів національної безпеки щодо регулювання фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ як суб'єктів її забезпечення, пропонуємо перспективні напрями їх функціонування з метою захисту сучасних фінансових інституцій як основних професійних учасників вітчизняного

фінансового ринку від численних загроз і стабілізації їх стану з метою забезпечення основи для підвищення рівня фінансової безпеки держави:

- виділення у структурі органів національної безпеки підрозділів, що займатимуться вирішенням проблем фінансової безпеки України та економічної безпеки учасників фінансової системи держави;
- розробка методичних рекомендацій для оцінювання рівня економічної безпеки різних видів фінансових установ із урахуванням специфіки їх діяльності як одного із етапів оцінювання стану фінансової безпеки держави;
- збільшення частоти перевірок економічних параметрів діяльності фінансових установ;
- формування єдиної бази даних недобросовісних продавців та споживачів фінансових послуг;
- розробка нормативно-правового забезпечення регулювання рівня фінансової безпеки держави та економічної безпеки фінансових установ;
- підвищення рівня професійних вимог до вищого менеджменту фінансових установ;
- стимулювання довіри фізичних і юридичних осіб до сучасних фінансових продуктів і послуг;
- розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ до 2022 р.

Пропонований перелік можна розширити у відповідності до загроз, що будуть характерними для діяльності фінансових установ у той чи інший період часу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дало змогу зробити наступні важливі висновки.

1. Фінансова безпека держави – це такий стан фінансових ресурсів і можливостей країни, що формуються у її фінансовій системі або залучаються до неї ззовні, що дозволяє забезпечити реалізацію фінансових інтересів її учасників і держави в цілому шляхом гарантування захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, які можуть завадити ефективному їх (ресурсів і можливостей) використанню у різних сегментах фінансової системи.

2. До переліку особливостей державного регулювання фінансової безпеки України та економічної безпеки фінансових установ як суб'єктів її забезпечення віднесено наступні: відсутність нормативно-правового забезпечення регулювання стану фінансової безпеки; положення існуючого правового поля націлені на регулювання економічної безпеки держави; відсутність закріплених у довгострокових документах стратегічних орієнтирів забезпечення фінансової безпеки країни та економічної безпеки фінансових установ; наявність одразу кількох регуляторів стану фінансової системи, що подекуди дублюють функції одне одного та функціонують неефективно; відсутність періодичного моніторингу стану фінансової безпеки України із обов'язковою її оцінкою у динаміці у відповідності до визнаних на державному рівні методик та врахування у них показника рівня економічної безпеки фінансових установ; інформаційна закритість регуляторів фінансового ринку та фінансової системи щодо результатів їх роботи по забезпеченню фінансової безпеки; недосформованість апарату регулювання, нагляду та контролю за станом фінансової безпеки України.

3. Узагальнено засади регулювання фінансової безпеки України шляхом контролю стану економічної безпеки фінансових установ, що дозволило виявити такі притаманні цьому процесу недоліки як: відсутність законодавчого акту, який би регулював вимоги до стану економічної безпеки фінансових установ і регламентував основи його забезпечення на державному рівні, відсутність законодавчо закріплених вимог до транспарентності фінансових установ і створення служб економічної безпеки у їх структурах, дублювання функцій регуляторів фінансового ринку; відсутність економічних нормативів, яким мають відповідати небанківські фінансові установи; відсутність методичного інструментарію оцінювання рівня економічної безпеки та вимог до системи економічної безпеки; низький рівень взаємодії між державними структурами для виконання завдання забезпечення

економічної безпеки фінансових установ; відсутність у штаті інституцій осіб, що володіють професійними навиками забезпечення економічної безпеки; забюрократизованість та довготривалість вирішення скарг і суперечок, тощо. Рекомендовано до нормативно-правових актів внести фінансові установи та їх економічну безпеку як один із об'єктів захисту, а у Стратегіях розвитку України передбачати економічні інтереси фінансових установ.

4. Перспективи подальших досліджень полягають у формуванні методичного підходу до оцінювання ефективності державного регулювання фінансової безпеки України шляхом розробки системи показників і розрахунку підсумкового індикатора, із врахуванням показника рівня економічної безпеки фінансових установ.

Список використаних джерел

- Архирейська Н. В. Основні напрямки забезпечення фінансової безпеки України / Н. В. Архирейська // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. – 2012. – № 1. – С. 83-87.
- Васюк М. Роль фінансового моніторингу для забезпечення фінансової безпеки України / М. Васюк // Економіст. – 2015. – № 5. – С. 51-53.
- Власюк О. С. Забезпечення фінансової безпеки як пріоритет модернізації фінансової політики України / О. С. Власюк // Наукові праці НДФІ. – 2012. – Вип. 3. – С. 33-39.
- Денисюк О. В. Зростання ролі державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки України / О. В. Денисюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 20. – С. 157-160.
- Денисюк О. В. Механізми державного регулювання банківської сфери в інтересах забезпечення фінансової безпеки України / О. В. Денисюк // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – № 2. – С. 58-62.
- Дмитренко Е. С. Проблеми правового регулювання повноважень органів Державної податкової служби України у сфері забезпечення фінансової безпеки держави / Е. С. Дмитренко // Фінансове право. – 2012. – № 3. – С. 12-15.
- Жабинець О. Й. Вплив інструментів державного регулювання на фінансово-економічну безпеку страхового ринку України в сучасних економічних умовах / О. Й. Жабинець // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 57-63.
- Желябін В. О. Оцінка ефективності державного управління з критеріями фінансової безпеки України / В. О. Желябін // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2009. – Вип. 37. – С. 180-184.
- Кануннікова О. Р. Правові аспекти фінансової безпеки України: реалії і перспективи децентралізації / О. Р. Кануннікова, Я. О. Панфілова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 2. – С. 276-284.
- Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
- Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський / – Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: КНТЕУ, 2004. – 760 с.
- Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення / О. Мелих // Економічний аналіз. - 2013. - Т. 12(2). - С. 266-272.
- Про РНБОУ [Електронний ресурс] // Матеріали офіційного сайту Ради національної безпеки і оборони України. – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua>.
- Діяльність НКЦПФР [Електронний ресурс] // Матеріали офіційного сайту Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/regulator>.
- Діяльність Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс] // Матеріали офіційного сайту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>.
- Значення економічних нормативів по системі банків України за 2016 рік [Електронний ресурс] // Матеріали офіційного сайту Національного банку України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26530243&cat_id=36800.
- Про Національне антикорупційне бюро України [Електронний ресурс] : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
- Про бюро [Електронний ресурс] // Матеріали офіційного сайту Національного антикорупційного бюро України. – Режим доступу: <http://nabu.gov.ua>.
- About the FSB [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fsb.org/about>.
- Про Раду з фінансової стабільності [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 24.03.2015 № 170/2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/170/2015>.

References

- Arkhireys'ka N. V. (2012) Main directions of ensuring financial security of Ukraine. *Visnyk Akademiyyi mytnoyi sluzhby Ukrainy. Ser. : Ekonomika, 1*, 83-87.
- Vasyuk M. (2015) The role of financial monitoring to ensure financial security of Ukraine. *Ekonomist, 5*, 51-53.
- Vlasyuk O. S. (2012) Securing financial security as a priority of modernization of financial policy of Ukraine. *Naukovi pratsi NDFI, 3*, 33-39.

4. Denysyuk O. V. (2015) Growth of the role of state regulation of the financial sector in the system of ensuring economic security of Ukraine. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 20, 157-160.
5. Denysyuk O. V. (2015) Mechanisms of state regulation of the banking sphere in the interests of providing financial security of Ukraine. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya*, 2, 58-62.
6. Dmytrenko E. S. (2012) Problems of legal regulation of the powers of the bodies of the State Tax Service of Ukraine in the field of providing financial security of the state. *Finansove pravo*, 3, 12-15.
7. Zhabynets' O. Y. (2015) Influence of state regulation instruments on financial and economic safety of the insurance market of Ukraine in modern economic conditions. *Problemy ekonomiky*, 2, 57-63.
8. Zhelyabin V. O. (2009) Evaluation of the efficiency of public administration with the criteria of financial security of Ukraine. *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi*, 37, 180-184.
9. Kanunnikova O. P. (2015) Legal aspects of Ukraine's financial security: realities and prospects for decentralization. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo*, 2., 276-284.
10. Methodical recommendations for calculating the level of economic security in Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
11. Baranovs'kyi O.I. (2004) Financial security in Ukraine (assessment methodology and mechanisms of provision). K.: KNTEU, 760 p.
12. Melykh O. (2013) Financial security of the state: essence, evaluation criteria and preventive measures of strengthening. *Ekonomichnyy analiz*, 12(2), 266-272.
13. About the National Security and Defense Council [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.rnbo.gov.ua>.
14. Activities of the NCSSMF [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/regulator>.
15. Activities of the National Financial Services Commission [Electronic resource]. – Mode of access: <http://nfp.gov.ua>.
16. Value of economic norms in the system of Ukrainian banks for 2016 [Electronic resource]. – Access mode: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?Art_id=26530243&cat_id=36800.
17. About the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
18. About the Bureau [Electronic resource] // Materials of the official website of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. – Access mode: <http://nabu.gov.ua>.
19. About the FSB [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fsb.org/about>.
20. About the Council on Financial Stability [Electronic Resource]. – Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/170/2015>.

ZACHOSOVA Nataliia Volodymyrivna,

PhD (in Economics), Associate Professor, Assistant professor,
Department of management and economic security,
Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky;

KUTSENKO Dmytro Mykolajovych,

Undergraduate, Department of Management and Economic Security
Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky.

**PECULIARITIES OF THE STATE REGULATION OF FINANCIAL SECURITY
OF UKRAINE AND OF ECONOMIC SECURITY OF FINANCIAL INSTITUTIONS
AS SUBJECTS OF ITS SUPPLY**

Abstract. Introduction. *If the preservation of personal finances and resources of business entities can be considered as the task of their owners and users, then securing the entire financial system, minimizing at least internal threats to the proper functioning of all its participants, is a national-level mission. That is why the task of ensuring a high level of financial security of the state at the applied level requires, in the current non-trivial conditions of economic and political troubles, a proper scientific and methodological basis, which makes the topic chosen for research relevant and time-consuming.*

Purpose. *The purpose of the article is to determine the peculiarities of the state regulation of the financial security of Ukraine and of economic security of financial institutions as subjects of its supply.*

Methods. *Formal-logical method is used to determine basic concepts; Monographic and comparative methods; Method of theoretical generalization.*

Results *Under the financial security of the state, we offer to understand the state of financial resources and capabilities of the country that are formed in its financial system or attracted to it from the outside, which allows to ensure the realization of financial interests of its participants and the state as a whole by guaranteeing protection against external and internal threats that can interfere this process of their (resources and opportunities) effective use in different segments of the financial system. The peculiarities of the state regulation of Ukraine's financial security are deficiencies in the lack of regulatory framework, duplication of functions and*

ineffective work of financial regulators in ensuring the country's financial security and economic security of the most active professional participants in the financial market – financial institutions.

Originality *The essence and meaningful content of the notion of financial security of the state are specified. The list of state bodies and structures that directly or indirectly influences the state of financial security of the state is specified and their role and significance in the process of ensuring financial security of Ukraine is established. The principles of regulation of financial security of Ukraine are offered through control of the activities of financial institutions. The list of features of the current state of state regulation of financial security of Ukraine is given.*

Conclusion *The peculiarities of the state regulation of financial security of Ukraine include: lack of legal and regulatory framework for regulating financial security; the absence of strategic landmarks enshrined in long-term documents for ensuring the country's financial security; the presence of several regulators of the state of the financial system at once; absence of periodic monitoring of the state of financial security of Ukraine with its obligatory assessment in dynamics; informational closure of financial market regulators and the financial system regarding the results of their work on financial security. The shortcomings of the process of regulating financial security in Ukraine through the control of the activities of financial institutions include: the lack of legally established requirements for the transparency of financial institutions and the establishment of economic security services in their structures, lack of methodical tools for assessing the level of economic security and requirements for the system of economic security; low level of interaction between government agencies for the task of ensuring the economic security of financial institutions; absence in the staff of institutions the persons possessing professional skills in ensuring economic security; bureaucracy and long-term resolution of complaints and disputes, etc. It is recommended to introduce financial institutions and their economic security as one of the objects of protection in the normative-legal acts, and to put the economic interests of financial institutions in the Development Strategies of Ukraine.*

Key words: *financial security of the state, regulation, financial institutions, economic security, National Bank of Ukraine, National Securities and Stock Market Commission, National Commission for State regulation in the field of financial services markets, Council for Security and Defense of Ukraine, Financial Stability Council.*

*Одержано редакцією: 28.04.2017
Прийнято до публікації: 10.05.2017*

УДК 351:314.1

ІВАЩЕНКО Марина Вікторівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри економіки, менеджменту та бізнесу,
Харківський навчально–науковий інститут
Державного вищого навчального закладу
«Університет банківської справи»,
м. Харків, Україна

ТРАНЗИТНА МІГРАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

В статті простежено суттєве збільшення масштабів включення України в міжнародні міграційні процеси, що зумовлено її географічним положенням як транзитної країни та може використовуватись з метою нелегальної міграції, а також транзитної міграції. Нелегальна міграція, криміналізація суспільства, контрабандна діяльність мають стійку тенденцію до зростання, що безпосередньо загрожує національній безпеці України. Зазначені небезпеки посилюються через те, що Україна поступового перетворюється з транзитної країни на країну, що накопичує нелегальних мігрантів. Більша частина незаконних мігрантів прибувають в Україну з території РФ й Білорусі, а тому доцільно було б впорядкувати свої передусім східні та північні кордони.

Нелегальні транзитні мігранти при перетині кордонів використовують загальновідомі форми та методи проникнення на територію бажаної країни: через зелену зону кордону; через законні митні пости з використанням підроблених або чужих документів; з використанням великих транспортних засобів промислового призначення.